

Friganist Bir Yaşam Tarzı Olarak Dumpster Diving: Tüketim Eleştirisi, İhtiyaç ya da Sürdürülebilirlik Kaygısı

Deniz AKGÜL¹

Öz

Bu çalışma, dumpster diving (çöp dalışı) pratiğini tüketim eleştirisi, ekonomik gereklilikler ve sürdürülebilirlik bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, fenomenolojik nitel bir tasarıma dayanmakta ve farklı ülkelerden 14 dumpster diver ile yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlara dayanmaktadır. Veriler tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgular, dumpster diving pratiğinin yalnızca ekonomik bir faaliyet olmadığını; tüketim eleştirisi, sürdürülebilirlik, kimlik ve aidiyet, sosyal bağlantılar ve farkındalık gibi temalar etrafında şekillenen çok boyutlu bir yaşam pratiği olduğunu göstermektedir. Ayrıca sosyal algı ve etik sınırlar bu pratiğin nasıl gerçekleştirildiğini etkileyen önemli faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışma, alternatif tüketim pratiklerinin bireysel deneyimler üzerinden nasıl anlamlandırıldığını ortaya koyarak tüketim ve sürdürülebilirlik literatürüne katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Friganizm, Çöp Dalışı, Sürdürülebilirlik, Tüketimcilik

¹ **Sorumlu Yazar/ Corresponding Author:** Dr. Öğr. Üyesi, Altınbaş Üniversitesi İşletme Fakültesi, deniz.akgul@altinbas.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-5143-7267>

Makale Türü / Paper Type: Araştırma Makalesi / Research Paper

Makale Geliş Tarihi / Received: 05.03.2026

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 21.05.2026

Dumpster Diving as a Freegan Lifestyle: Critique of Consumption, Need, or Sustainability Concern

Abstract

This study examines dumpster diving as a lifestyle practice within the contexts of consumption critique, economic necessity, and sustainability concerns. The research employs a phenomenological qualitative design based on semi-structured interviews with 14 dumpster divers from different countries. Data were analyzed using thematic analysis. Findings indicate that dumpster diving is not merely an economic activity, but a multidimensional practice shaped by themes such as consumption critique, sustainability, identity and belonging, social connections, and awareness. In addition, social perception and ethical boundaries influence how practice is performed. By exploring the lived experiences of dumpster divers, the study contributes to the literature on alternative consumption practices and provides insights into how individuals reinterpret consumption and waste within contemporary consumer culture.

Keywords: Freeganism, Dumpster diving, Sustainability, Consumerism

Giriş

Günümüz tüketim toplumunda gıda ve ürün israfı, yalnızca çevresel değil, aynı zamanda etik ve toplumsal bir sorun olarak giderek daha fazla tartışılmaktadır. Küresel ölçekte üretilen gıdanın yaklaşık üçte birinin tüketilmeden atığa dönüşmesi (FAO, 2011), tüketim pratiklerinin sürdürülebilirlik perspektifinden yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan alternatif tüketim pratiklerinden biri olan dumpster diving (çöp dalışı), başlangıçta ekonomik zorunluluklarla ilişkilendirilse de, günümüzde anti-tüketimcilik, gıda adaleti ve çevresel aktivizm gibi çok katmanlı anlamlar taşıyan bir yaşam pratiğine dönüşmüştür.

Dumpster diving, ticari veya konut alanlarında bulunan çöp konteynerlerinde atılmış veya terk edilmiş malzemelerin araştırılması ve ye-

niden kullanılması pratiğini ifade etmektedir (Eighner, 1991; Hoffman, 1993). Bu pratik çoğunlukla gıda, giysi, mobilya, elektronik ve benzeri kullanılabilir ürünlerin çöplerden toplanmasını kapsamaktadır. Bu pratiğin tarihsel ve kültürel kökleri, kentteki “üçra” mekânları olarak nitelendirilebilecek alanları araştırmayı ve bu mekânlarla bedensel, deneyimsel bir ilişki kurmayı içermektedir (Ross ve Phillips, 2026). Ferrell’in (2006) kentsel çöp toplamanın siyasi ve kişisel ekonomisini incelediği etnografik çalışması, dumpster diving pratiğinin salt yoksunlukla açıklanamayacağını; bu eylemin bireyler için tüketim kültürüne zemin düzeyinde, duyuşsal ve bedensel bir eleştiri biçimine dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Birçok birey için dumpster diving, ekonomik zorunluluklardan kaynaklanan bir hayatta kalma stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır. Maddi imkânları sınırlı olan bireyler, kullanılabilir durumdaki gıda ve diğer ürünlere erişebilmek amacıyla bu yöntemi tercih edebilmektedir. Bununla birlikte, özellikle refah düzeyi yüksek toplumlarda dumpster diving yalnızca ekonomik gerekliliklerle açıklanamamakta, daha karmaşık motivasyonlara dayanmaktadır. Bu bağlamda dumpster diving, tüketim kültürünün aşırı üretim ve israf eğilimlerine yönelik bir eleştiri, gıda israfına karşı bir tepki ve sürdürülebilir yaşam pratiklerinin bir parçası olarak da değerlendirilmektedir (Vaughan, 2018). Bu çok katmanlı motivasyon yapısı, refah düzeyi yüksek toplumlarda giderek daha belirgin hâle gelmektedir. Carolsfeld ve Erikson’ın (2013) Vancouver’da gerçekleştirdiği araştırma, çöp dalışının ekonomik yoksunluğun ötesinde siyasi, toplumsal ve çevresel motivasyonları da kapsadığını göstermekte; bireylerin bu pratiği gıda sisteminin işleyişine yönelik somut bir eleştiri olarak deneyimlediğini ortaya koymaktadır. Benzer biçimde, Vinegar vd. (2014) kentsel çöp dalışçılarının demografik açıdan homojen olmadığını ve sosyal ağların bu pratiğin hem yayılmasında hem de meşrulaşmasında belirleyici bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

Literatürde dumpster diving üzerine yapılan çalışmalar, bu pratiğin arkasındaki motivasyonların çok boyutlu olduğunu göstermektedir (Jahnke ve Liebe, 2021; Nellen vd., 2015). Araştırmalar, bireylerin dumpster

diving'e ekonomik gereklilik, çevresel duyarlılık, gıda israfına karşı protesto ve alternatif bir yaşam tarzı arayışı gibi farklı nedenlerle yöneldiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Watson vd. (2023), birçok dumpster diverin gıda israfına ve çevresel bozulmaya yol açan mevcut gıda sistemine karşı eleştirel bir duruş geliştirdiğini belirtmektedir. Benzer şekilde, Barnard (2011) frigan hareketi üzerine yaptığı etnografik çalışmada dumpster diving'in yalnızca ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda tüketim toplumuna yönelik sembolik bir protesto biçimi olduğunu göstermektedir. Muñoz vd., (2021) ise dumpster diving'in özellikle gıda güvensizliği yaşayan bireyler için pratik bir gıda temin stratejisi olarak işlev gördüğünü vurgulamaktadır.

Bu çalışmalar dumpster diving pratiğinin farklı boyutlarını ortaya koysa da, literatürdeki önemli bir sınırlılık bu pratiğin çoğu zaman tek bir motivasyon çerçevesinde ele alınmasıdır. Bazı çalışmalar dumpster diving'i ekonomik bir zorunluluk olarak açıklarken, bazıları ise bunu çevresel aktivizm veya anti-tüketim hareketi bağlamında değerlendirmektedir. Ancak bireylerin bu pratiği nasıl deneyimledikleri, bu deneyimlere nasıl anlam verdikleri ve bu deneyimlerin tüketim davranışlarını nasıl dönüştürdüğü konusunda daha derinlemesine nitel araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu sınırlılık, yalnızca motivasyonlara odaklanan çalışmalar için değil; damgalama ve kimlik yönetimi gibi boyutlar için de geçerlidir. Nguyen vd. (2014), frigan topluluğunun nasıl bir "ters damgalama" stratejisi geliştirerek toplumun kendilerine yüklediği negatif yargıları baskın tüketim kültürüne yönlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, dumpster diving'i bir sapma davranışı değil; aktif bir kimlik kurucu pratik olarak ele almanın gerekliliğini işaret etmektedir. Öte yandan Armstrong vd.'nin (2026) İngiltere'de yürüttüğü araştırma, çöp dalışının yalnızca marjinal gruplarla sınırlı olmayıp uzun süreli sağlık durumu ya da kentsel yaşam koşulları gibi yapısal faktörlerle de ilişkili olduğunu göstermekte ve pratiği toplumsal bir fenomen olarak değerlendirmenin önemini pekiştirmektedir.

Bu çalışma, dumpster diving pratiğini bireylerin deneyimleri üzerinden inceleyerek bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Fenomenolo-

jik bir yaklaşımla gerçekleştirilen bu araştırma, farklı ülkelerde yaşayan dumpster diver'ların bu pratiğe yönelik motivasyonlarını, deneyimlerini ve toplumsal algılarını anlamayı hedeflemektedir.

Araştırmanın bulguları, dumpster diving'in yalnızca ekonomik bir faaliyet olmadığını; tüketim eleştirisi, sürdürülebilirlik kaygıları, kimlik inşası ve sosyal bağlantılar gibi birbiriyle ilişkili temalar üzerinden şekillenen çok katmanlı bir yaşam pratiği olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın tematik analiz sonuçları, dumpster diving pratiğinin üç temel süreç etrafında şekillendiğini ortaya koymaktadır. İlk olarak, tüketim eleştirisi, ekonomik fayda, sürdürülebilirlik, sosyal bağlantılar ve kimlik-aidiyet gibi motivasyon temaları bireyleri bu pratiğe yönlendirmektedir. İkinci olarak, bireylerin deneyim sürecinde sosyal algı ve değişim ile farkındalık temaları ortaya çıkmakta ve bu deneyimler bireylerin tüketim pratiklerini yeniden değerlendirmelerine yol açmaktadır. Son olarak, bu süreç aktivite sıklığı, hedef ürünler ve kullanım nedeni gibi davranışsal çıktılara dönüşmektedir. Ayrıca etik sınırlar ve yasal kaygılar bu süreçte düzenleyici bir rol oynamaktadır.

Bu bağlamda çalışma üç önemli katkı sunmaktadır. İlki, dumpster diving pratiğini yalnızca ekonomik zorunluluk veya çevresel aktivizm gibi tek boyutlu açıklamalarla sınırlamayan bütüncül bir kavramsal çerçeve önermektedir. İkincisi, bireylerin bu pratiğe ilişkin deneyimlerini fenomenolojik bir yaklaşımla inceleyerek alternatif tüketim pratiklerinin nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymaktadır. Üçüncüsü ise tüketim eleştirisi, sürdürülebilirlik ve kimlik inşası arasındaki ilişkileri analiz ederek alternatif tüketim literatürüne deneyim temelli bir katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak, dumpster diving, yalnızca çöpe atılan ürünlerin yeniden kullanılmasını içeren bir faaliyet değil; aynı zamanda modern tüketim toplumunun israf, aşırı üretim ve sürdürülemez tüketim kalıplarına yönelik eleştirel bir pratik olarak değerlendirilebilir. Bu çalışma, bu pratiğin bireyler için nasıl bir anlam dünyası yarattığını ortaya koyarak alternatif tüketim pratiklerinin toplumsal ve kültürel dönüşüm potansiyeline ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Bu uygulama, çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal eşitliği kâr elde etme amacıyla önceliklendiren tüketici kültürünün daha geniş bir eleştirisine dayanmaktadır. Dumpster diving pratiği, yalnızca atıkların yeniden değerlendirilmesi değil; aynı zamanda aşırı üretim ve tüketim odaklı ekonomik sistemin yarattığı israfı görünür kılan bir eylem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle dumpster diving, bireylerin tüketim normlarını sorgulamalarına ve alternatif değer sistemleri geliştirmelerine olanak tanımaktadır (Lehtonen ve Pyyhtinen, 2021).

Bu eleştirel perspektif, literatürde sıklıkla friganizm kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Friganizm, bireylerin kapitalist tüketim sistemine katılımını bilinçli olarak sınırladığı, atıkların yeniden kullanımını ve alternatif kaynak dolaşımını benimsediği bir yaşam tarzı olarak tanımlanmaktadır (Pentina ve Amos, 2011; Barnard, 2011). Frigan bireyler, tüketim kültürünün yarattığı aşırı üretim ve israfı protesto etmek amacıyla özellikle gıda atıklarını geri kazanma pratiklerine yönelmekte ve bu yolla mevcut ekonomik sisteme eleştirel bir duruş sergilemektedir. Bu bağlamda dumpster diving, frigan yaşam tarzının en görünür pratiklerinden biri olarak ortaya çıkmakta ve bireylerin tüketim sistemine yönelik eleştirilerini somutlaştıran bir eylem olarak değerlendirilmektedir (Vaughan, 2018; Lehtonen ve Pyyhtinen, 2021). Böylece friganizm, aynı zamanda kolektif bir kimlik ve topluluğa aidiyet pratiği olarak da okunabilir. Cova ve Shankar (2018), tüketim topluluklarının ortak değerler etrafında şekillendiğini ve kolektif performans aracılığıyla tüketim normlarını dönüştürme kapasitesine sahip olduğunu öne sürmektedir. Dumpster diverların oluşturduğu ağlar da benzer bir yapı sergilemekte; bireysel eylemi kolektif bir kimlik pratiğine dönüştürmektedir. Patsiaouras (2022) ise yeni sosyal hareketlerin tüketici kültürü teorisi açısından hem eleştirel hem de dönüştürücü bir işlev üstlendiğini vurgulayarak, bu hareketlerin pazar sistemine yönelik alternatif anlam yapıları ürettiğini ileri sürmektedir.

Görüldüğü üzere, dumpster diving eyleminin arkasındaki motivasyonlar çok yönlü olup siyasi aktivizm, ekonomik gereklilik ve topluluk

katılımı arzusunu kapsamaktadır. Bireyler bu uygulamaya dahil oldukça, yalnızca tüketim normlarına meydan okumakla kalmaz, aynı zamanda yiyecek ve atıkla olan ilişkilerini de yeniden tanımlar. Çöp karıştırma olgusu, bu eylemi gerçekleştiren kişiler tarafından, gıda israfı ve tüketimcilik gibi sistemik sorunlara karşı bir tür siyasi eylem olarak anlaşılabilir. Birçok kişi, gıda israfı ve çevresel bozulmaya yol açan ‘bozuk gıda sistemi’ne karşı çıkmak amacıyla dumpster diving’e yönelmektedir (Watson vd., 2023). Bu muhalif duruş, gıda sistemi içinde bireysel iradeyi geri kazanma arzusuyla karakterize edilmekte olup, katılımcıların değerlerini ortaya koymalarına ve alternatif gıda uygulamalarını sıklıkla marjinalleştiren sosyo-politik piyasa ekonomisine meydan okumalarına olanak tanımaktadır. Barnard’ın (2016a ve 2016b) çalışmaları, bu siyasi duruşun yalnızca söylemsel değil, maddî bir boyuta sahip olduğunu göstermektedir. Friganların gündelik pratiklerini ve mekânsal düzenlemelerini yeniden yapılandırarak kentsel çevreyi ahlaki bir yaşamın mümkün olduğu bir alana dönüştürdüklerini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, dumpster diving’i salt bir protesto değil; bireylerin tüketim sistemine rağmen ahlaki kimliklerini sürdürebildikleri performatif bir pratik olarak konumlandırmaktadır. Atılmış yiyecekleri toplama eylemi, sadece hayatta kalma çabasının ötesinde, aynı zamanda aşırı tüketimi ve israfı teşvik eden baskın tüketici kültürüne karşı bilinçli bir direniş seçimi olarak görülmektedir.

Bu motivasyonların yanı sıra, ekonomik faktörler de dumpster diving eylemine katılma kararında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle maddî sıkıntı yaşayan bireyler için dumpster diving , yiyecek temini için pratik bir strateji olarak hizmet etmektedir. Muñoz vd., çöp karıştırıcılarının sıklıkla satılamaz durumda olan ancak hâlâ yenilebilir olan yiyecekleri topladıklarını ve böylece gıda güvensizliği sorununu somut bir şekilde ele aldıklarını vurgulamaktadır (Muñoz vd., 2021). Bu hayatta kalma stratejisi, özellikle uygun fiyatlı ve besleyici gıda seçeneklerine erişimin sınırlı olduğu kentsel ortamlarda önem kazanmaktadır (Patel, 2017). Ayrıca, dumpster diving uygulaması, yoksulluk ve gıda güvensizliğini artıran ekonomik krizlerin getirdiği baskılara bir yanıt olarak da görülebilir (Pitoska ve Damianos, 2023). Bu noktada, gıda israfı tüketimi

minin ahlaki ve toplumsal boyutları da göz önüne alınmalıdır. Edwards (2021), gıda israfı tüketiminin özellikle toplumsal damgalanmayla birlikte şekillendiğini; bireylerin bu damgayı aşmak için aktif stratejiler geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan Borrello vd. (2017), döngüsel ekonomi stratejileri çerçevesinde tüketicilerin gıda israfını azaltma mekanizmalarına katılım konusundaki istekliliklerini inceleyerek, gıda atığını yeniden dolaşıma sokan pratiklerin sürdürülebilir tüketim davranışları açısından önemli bir potansiyel taşıdığına dikkat çekmektedir.

Dumpster diving etrafındaki toplumsal algılar karmaşık ve çoğu zaman çelişkilidir (Jahnke ve Liebe, 2021). Almanya gibi bazı kültürlerde, çöp karıştırma, özellikle yiyecek satın alabilecek maddi durumu olan bireyler tarafından yapıldığında eleştirilmektedir (Gollnhofer, 2017). Bu toplumsal algı, dumpster diving'i, 'bedavacılık' olarak adlandırır ve maddi durumu iyi olan bireylerin, ihtiyacı olanlar için ayrılmış kaynaklardan faydalandığı düşünülür. Aksine, dumpster diving'in yaygın olduğu Danimarka, İsveç, Kanada gibi diğer bazı toplumlarda, dumpster diving, tüketimciliğe ve israfa karşı meşru bir direniş biçimi olarak benimsenmektedir. Gollnhofer (2017)'nin belirttiği gibi, dumpster diving'in sürdürülebilir bir uygulama olarak meşruiyeti, sıklıkla dalışçının sosyoekonomik statüsüne ve uygulamanın gerçekleştiği kültürel bağlama bağlıdır. Bu ikilem, çöp karıştırmanın farklı toplumlarda nasıl algılandığına dair farklı bir anlayışın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çöp dalışçılarının deneyimleri, genellikle bir topluluk ve ortak amaç duygusu ile karakterize edilmektedir. Bu uygulamaya katılan birçok birey, sürdürülebilirlik ve anti-tüketimcilikle ilgili benzer değerlere sahip diğer insanlarla güçlü bir bağ hissettiklerini bildirmektedir. Dumpster diving, katılımcılar arasında yerler ve başarılı dalış stratejileri hakkında bilgi paylaşımında bulunma ağları oluşturarak bir aidiyet duygusunu teşvik ettiğini vurgulamaktadır (Lehtonen ve Pyyhtinen, 2020). Bu sosyolojik yön, atık yiyecekleri kurtarma sürecine eklenen yaratıcı süreçlerle daha da pekiştirilmektedir ve dalışçılar, atılan maddelerin yenilebilirliğini değerlendirmeyi ve bunları yemeklere dönüştürmeyi öğrenmektedirler. Bu tür uygulamalar yalnızca atık kavramına meydan okumakla kalmaz, aynı

zamanda kaynakların verimli kullanımı ve yaratıcılık kültürünü de teşvik etmektedir. Pyyhtinen ve Lehtonen (2022), bu pratiklerin “atık hediye-ciliği” olarak da kavramsallaştırılabileceğini öne sürmektedir. Dalışçılar, buldukları ürünleri paylaşarak ve bağışlayarak bir tür karşılıksız verim ekonomisi inşa etmektedir. Bu hediye pratikleri, yalnızca dayanışmayı değil; piyasa değerinin ötesinde alternatif bir değer rejimine geçişi de temsil etmektedir. Lojdová (2020) ise frigan yaşamının iki farklı tablo sunduğuna dikkat çekmektedir: bir yanda tüketim sistemine ideolojik bir itiraz, diğer yanda gündelik yaşamın pratik gerekliliklerine eklenen daha esnek ve çoğulcu bir kimlik biçimi görülmektedir. Çöplerden yiyecek veya giysi toplama eylemi, çöpü bir atık değil, bir kaynak olarak yeniden tanımlayarak geleneksel inanışların aksine bir bakış açısı sunmaktadır. Dumpster diving’e katılan bireyler, kalıplaşmış inanışlara aktif olarak karşı çıkarak daha sürdürülebilir bir gıda tüketimi yaklaşımını savunmaktadır (Pentina ve Amos, 2011).

Dumpster diving motivasyonları, daha geniş çevresel kaygılarla da kesişmektedir. Bireyler, gıda israfının çevresel etkisinin farkına vardıkça, sürdürülebilirlik ve ekolojik sorumluluk değerleriyle uyumlu uygulamaları benimsemeye yönelmektedir (Paddeu, 2019). Barnard’ın friganlar üzerine yaptığı etnografik çalışma, çöp karıştırmanın sıklıkla çevresel aktivizmi ve tüketim kalıplarına yönelik eleştirileri önceliklendiren daha büyük bir yaşam tarzı seçiminin parçası olduğunu ortaya koymaktadır (Barnard, 2011). Bu çevresel değerlerle olan uyum, yalnızca dumpster diving uygulamasını bilgilendirmekle kalmaz, aynı zamanda bu uygulamaya katılanların kimliklerini de şekillendirmektedir. Katılımcılar, günlük yaşamlarında sürdürülebilirlik ilkelerini somutlaştırmayı amaçlar.

Çevresel motivasyonlara ek olarak, dumpster diving, sosyal bir eleştiri biçimi olarak da görülmektedir. Lehtonen ve Pyyhtinen’in diğer bir çalışmasında da belirttiği gibi, birçok dalışçı, eylemlerini gıda israfını vurgulayan doğrudan bir tüketim eleştirisi olarak görmektedir; bu eleştirinin altında, dünyanın pek çok yerinde gıda yetersizliği yaşanması yatmaktadır (Lehtonen ve Pyyhtinen, 2021). Bu eleştirel perspektif, genellikle gıda israfı ve tüketimin etik sonuçları hakkında farkındalık yaratma

arzusuyla birleşmektedir. Çöp dalışçıları, sosyal medya hesaplarında deneyimlerini ve kurtardıkları yiyecekleri paylaşarak gıda adaleti ile gıda üretimi ve dağıtımında sistematik değişikliklerin gerekliliği üzerine daha geniş bir diyaloga katkıda bulunmaktadır.

Dumpster diving uygulaması, tüketim etiği ve bireysel iradenin sistemik sorunlara meydan okumadaki rolü hakkında önemli soruları gündeme getirmektedir. Eikenberry ve Smith'in araştırması, dumpster diving'in sıklıkla ahlaki bir mercekle değerlendirildiğini ve bireylerin, toplumsal normlar bağlamında seçimlerinin sonuçlarıyla başa çıkmaya çalıştıklarını vurgulamaktadır (Eikenberry ve Smith, 2005). Bu ahlaki boyut, dalış yapma motivasyonlarına karmaşıklık katmakta ve katılımcıların tüketici ve aktivist olarak kimliklerini nasıl şekillendirdiklerini etkilemektedir. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, dalış eylemi, yalnızca yiyecek elde etmenin bir yolu olmanın ötesinde, aynı zamanda kişinin değerlerini ifade etme ve mevcut duruma meydan okuma biçimi haline gelmektedir.

Dumpster diving'in artan popülaritesi, geleneksel tüketici uygulamalarından duyulan artan bir hoşnutsuzluğu ve sürdürülebilirlik ve toplumsal eşitliği önceliklendiren alternatiflere yönelik bir arzuyu yansıtmaktadır. Bireyler bu uygulamaya katıldıkça, tüketim ve israf normlarına meydan okuyan ve daha sürdürülebilir ve adil bir gıda sistemini savunan kültürel bir değişime katkıda bulunmaktadırlar. Edwards ve Mercer (2012), Avustralya bağlamında çöp dalışını frigan bir yaşam tarzı seçeneği olarak inceleyen çalışmalarında pratiğin sınıfsal ve kültürel anlamlarının toplumdaki topluma önemli ölçüde değiştiğini vurgulamaktadır. Corneus vd. (2023) ise İsveç'te çöp dalışı yapan bireyler arasında gıda güvenliği algılarını ve risk yönetimi pratiklerini incelemiş; dalışçıların belirli hijyen normları ve güvenlik değerlendirme stratejileri geliştirdiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, dumpster diving topluluğunun kendine özgü bir normatif çerçeve oluşturduğunu ve bu çerçevenin yalnızca etik değil, pratik güvenlik kaygılarını da kapsadığını göstermektedir.

Bu bağlamda, Lindeman'ın (2012) "Çöp yiyecekler (trash eaters)" kavramı üzerinden geliştirdiği analiz de değerli bir perspektif sunmaktadır.

Lindeman, çöp dalışçılarını toplumsal hiyerarşinin en alt katmanlarında konumlandırarak geleneksel bakışa karşı çıkararak bu pratiği kültürel anlam üretimi ve kimlik inşası bağlamında ele almaktadır. Bu yaklaşımı, bireylerin değer, kimlik ve toplumsal konumlanmalarını yeniden müzakere ettikleri bir deneyim alanı olarak kavramsallaştırmaktadır. Ross ve Phillips (2026) ise Avustralya bağlamında yürüttükleri çalışmada dumpster diving mekânlarını “gölge mekânlar” olarak nitelendirerek, dalışçıların bu marjinalleştirilmiş mekânları etik ve bakım pratikleri aracılığıyla nasıl dönüştürdüklerini incelemektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, dumpster diving, motivasyonlar, deneyimler ve toplumsal algıların karmaşık bir etkileşimini yansıtan çok yönlü bir yaşam tarzı tercihi olarak ortaya çıkmaktadır. Aktivizm, ekonomik gereklilik ve çevresel kaygılara dayanan bu uygulama, tüketici kültürüne ve gıda israfına yönelik sistemik sorunlara güçlü bir eleştiri işlevi görmektedir. Bireyler, dumpster diving’in zorluklarını ve ödülleri deneyimlerken, yalnızca buldukları atıkla olan ilişkilerini yeniden tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda sürdürülebilirlik ve toplumsal adalet savunuculuğunu yapan daha geniş bir harekete de katkıda bulunmuş olurlar.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Mevcut literatürde dumpster diving pratiği; ekonomik gereklilik, çevresel sürdürülebilirlik ve tüketim karşıtı hareketler bağlamında ele alınmaktadır (Pentina ve Amos, 2011; Barnard, 2011; Muñoz vd., 2021; Watson vd., 2023). Bununla birlikte, bu pratiğin bireyler tarafından nasıl deneyimlendiği, bu deneyimlere nasıl anlam yüklendiği ve bu süreçlerin bireylerin tüketim anlayışlarını nasıl dönüştürdüğü konusu sınırlı sayıda çalışma ile ele alınmıştır. Özellikle farklı motivasyonların (ekonomik, ideolojik ve çevresel) bir arada nasıl işlediği ve bireysel deneyim düzeyinde nasıl bütünleştiği literatürde yeterince açıklığa kavuşturulmamıştır (Lehtonen ve Pyyhtinen, 2021; Jahnke ve Liebe, 2021).

Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel amacı, dumpster diving pratiğini benimseyen bireylerin

bu deneyime yükledikleri anlamları, motivasyonlarını ve bu pratiğin tüketim davranışları üzerindeki etkilerini fenomenolojik bir yaklaşımla incelemektir. Bu kapsamda çalışma, dumpster diving'in yalnızca bir ürün edinme yöntemi değil; aynı zamanda bireylerin tüketim, israf ve değer kavramlarını yeniden tanımladıkları çok boyutlu bir pratik olup olmadığını analiz etmektedir. Bu analitik çerçeve, yalnızca motivasyonları değil; kimlik inşası ve sosyal damgalama süreçlerini de kapsamaktadır. Nguyen vd.'nin (2014) ve Vaughn'ın (2018) frigan topluluğunda tespit ettiği "ters damgalama" mekanizması, bireylerin pratiğinin nasıl savunulabilir bir kimlik konumuna dönüştürüldüğünü göstermektedir. Bu çalışma, söz konusu mekanizmaları fenomenolojik bir perspektiften ele alarak bireylerin deneyimlerine içeriden bir bakış sunmayı hedeflemektedir.

Bu doğrultuda araştırma, şu temel soruya odaklanmaktadır: *Dumpster diving pratiği bireyler tarafından nasıl deneyimlenmekte ve bu deneyim tüketim davranışlarını nasıl şekillendirmektedir?*

Çalışmanın önemi, dumpster diving pratiğini tek boyutlu bir davranış olarak ele almak yerine, tüketim eleştirisi, sürdürülebilirlik ve ekonomik fayda gibi birbiriyle ilişkili motivasyonlar çerçevesinde bütüncül bir bakış açısıyla incelemesinden kaynaklanmaktadır (Vaughan, 2018; Lehtonen ve Pyyhtinen, 2021). Bu yönüyle çalışma, alternatif tüketim pratiklerinin yalnızca ekonomik değil; aynı zamanda ideolojik ve etik boyutlar taşıdığını ortaya koyarak tüketici davranışı ve sürdürülebilirlik literatürüne katkı sağlamaktadır. Ayrıca araştırma, bireylerin tüketim sistemine yönelik eleştirel farkındalık geliştirme süreçlerini deneyim temelli olarak analiz ederek, tüketim kültürünün dönüşümüne ilişkin önemli çıkarımlar sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, alternatif tüketim pratiklerinin çok katmanlı doğasını ortaya koyan kavramsal bir çerçeve önermektedir.

Yöntem

Çalışma, dumpster diving pratiğinin, tüketim eleştirisi, ihtiyaç ve sürdürülebilirlik kaygıları bağlamında nasıl bir yaşam tarzı olarak ortaya çıktığını ve bu pratiği benimseyen bireylerin motivasyonları, deneyim-

leri ve toplumsal algılarını derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışma, nitel veri analizi desenlerinden fenomenolojik bir yaklaşımla dumpster diving olgusunu incelemektedir. Fenomenoloji, bireylerin belirli bir olguyu nasıl deneyimlediklerini ve bu deneyimlere nasıl anlam verdiklerini anlamayı hedefleyen nitel bir araştırma yöntemidir (Groenewald, 2004). Fenomenolojik araştırmalar, bireylerin yaşadıkları deneyimlerin özünü ve anlamını ortaya çıkarmayı hedefler. Bu bağlamda, araştırmamız, farklı ülkelerde bulunan ve dumpster diving yapan bireylerin bu deneyimlerine dair derinlemesine bilgi toplamayı amaçlamaktadır.

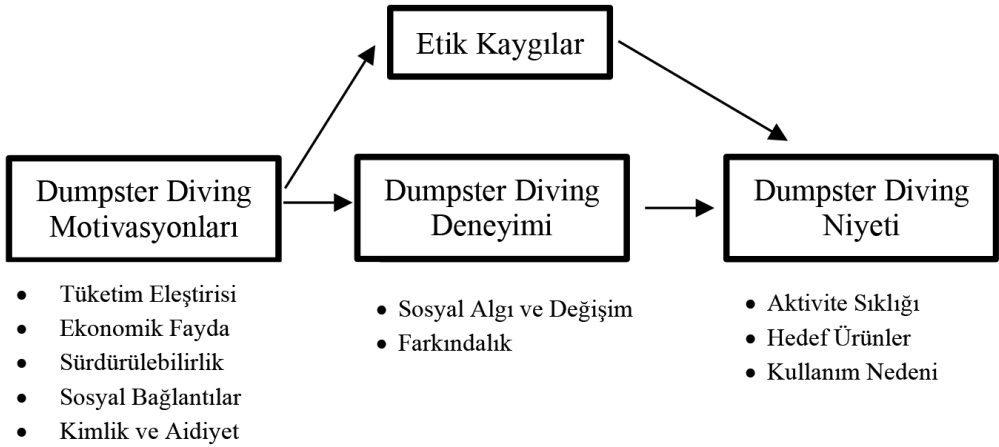
Araştırma Örneklemi

Araştırmanın örneklemi, farklı ülkelere toplam 14 dumpster diver'dan oluşmaktadır. Katılımcılar, çeşitli yaş gruplarından, sosyoekonomik arka planlardan ve kültürel bağlamlardan seçilmiştir. Bu çeşitlilik, dumpster diving pratiğinin farklı coğrafi ve kültürel bağlamlardaki anlamlarını ve motivasyonlarını daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Örneklem tespiti iki aşamalı gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada amaçsal örneklem yöntemlerinden kritik durum örneklemi ile kritik durum olan "çöp dalışı yapma" ile sosyal medya mecralarından kişiler tespit edilmiş ve kendileri ile iletişime geçilerek araştırma katılım teyitleri alınmıştır. İkinci aşamada ise bu kişilerden kartopu örneklem şeklinde başka kişilerin de iletişim bilgileri alınarak araştırmaya dahil edilmiştir. Bu kapsamda araştırmaya 6 farklı ülkeden (ABD, Kanada, Danimarka, Fransa, Hollanda, İsveç) 14 dumpster diver katılmayı kabul etmiş ve araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Türkiye bağlamında çöp toplama faaliyetlerinin büyük ölçüde ekonomik zorunluluklara dayalı bir geçim stratejisi olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum, çalışmanın odaklandığı tüketim eleştirisi, sürdürülebilirlik ve alternatif yaşam tarzı motivasyonlarıyla gerçekleştirilen dumpster diving pratiğinden farklı bir bağlama işaret etmektedir. Bu nedenle Türkiye'de literatürde tanımlanan anlamda dumpster diving pratiğini sürdüren bireylere ulaşamadığından, araştırma örneklemine Türkiye'den katılımcı dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları ve Analiz Yöntemi

Veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatlar, katılımcıların deneyimlerini ve görüşlerini detaylı bir şekilde ifade etmelerine olanak tanırken, araştırmacının belirli konular üzerinde odaklanmasını sağlar. Mülakatlar, katılımcıların her birinin anadili farklı olması nedeniyle ortak dil olarak tespit edilen İngilizce olarak yapılmış ve katılımcıların tercihlerine göre çeşitli online toplantı araçları kullanılmıştır. Katılımcılar daha önceden sosyal medya mecralarından tespit edilmiş, mesajla iletişime geçilmiş ve kendileriyle mülakat yapılmasını kabul etmişlerdir. Ancak görüntü kaydını istemeyen katılımcılar olduğundan, sadece ses kaydı alınmıştır. Bu nedenle mülakatların dökümleri ses kaydı üzerinden yapılmıştır. Her bir mülakat yaklaşık 30-60 dakika sürmüştür. Toplanan veriler, Atlas.ti nitel veri analizi programı aracılığıyla analize tabi tutulmuştur. Veri analizi süreci tematik analiz yaklaşımına dayalı olarak çok aşamalı bir kodlama süreciyle yürütülmüştür. Analiz sürecinin ilk aşamasında mülakat dökümleri araştırmacı tarafından tekrar tekrar okunarak veriye aşinalık sağlanmış ve katılımcı anlatılarında tekrar eden anlam örüntüleri belirlenmiştir. Bu aşamada açık kodlama yöntemi kullanılarak metin içerisinde yer alan anlamlı ifadeler kavramsal kodlara dönüştürülmüştür. Açık kodlama sonucunda elde edilen kodlar ikinci aşamada eksenel kodlama süreciyle bir araya getirilmiş ve benzer içeriklere sahip kodlar tematik kategoriler altında gruplanmıştır. Bu süreçte kodlar arasındaki ilişkiler karşılaştırmalı analiz yöntemiyle incelenmiş ve temalar arası bağlantılar belirlenmiştir. Kodlama sürecinin güvenilirliğini artırmak amacıyla kodlar ve temalar analiz sürecinin farklı aşamalarında yeniden gözden geçirilmiş ve veri seti ile sürekli karşılaştırılarak doğrulanmıştır. Ayrıca kodların temsiliyetini sağlamak amacıyla her bir tema katılımcı ifadeleri ile desteklenmiş ve temaların veri ile tutarlılığı kontrol edilmiştir. Analiz sürecinin son aşamasında ise elde edilen temalar arasındaki ilişkiler görselleştirilerek kavramsal yapı ortaya konmuş ve temalar arası etkileşimler network analizi aracılığıyla değerlendirilmiştir. Veri doygunluğu, yeni mülakatlarda daha önce ortaya çıkan temalara

ek olarak yeni bir kod veya tema oluşmadığı noktada sağlanmış kabul edilmiştir. On dördüncü mülakat sonrasında kod tekrarlarının arttığı ve yeni bir temanın ortaya çıkmadığı gözlemlendiğinden veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Bu yaklaşım, fenomenolojik araştırmalarda katılımcı deneyimlerinin özünü ortaya koymayı amaçlayan analiz süreciyle uyumludur (Braun ve Clarke, 2006).

Şekil 1: Araştırma Modeli

Araştırma Bulguları

Katılımcı Profili

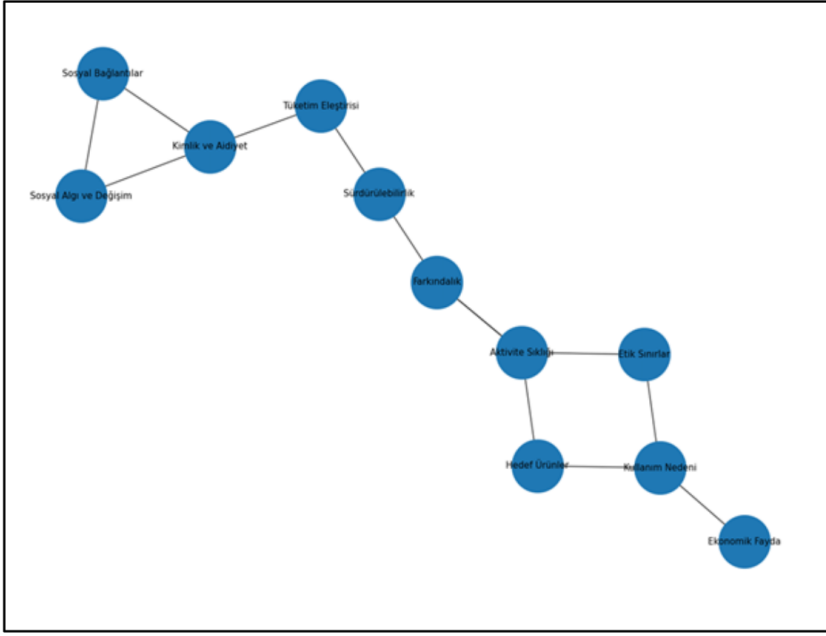
Aşağıda Tablo 1’de görüşmelere katılan katılımcılara ait demografik bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların kimlikleri anonimleştirmek adına kodlanmış (K1–K14) ve yalnızca analiz için anlamlı olan demografik bilgiler paylaşılmıştır. Frigan kimliği/aktivizm düzeyi sütununda yer alan bilgiler katılımcıların görüşme esnasında kendilerini nasıl tanımladıklarına göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 1: Katılımcı Profili

Katılımcı	Ülke	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Dumpster Diving Deneyimi	Frigan Kimliği/ Aktivizm Düzeyi
K1	Hollanda	35	Erkek	Serbest grafik tasarımcı	5	Yaşam tarzı friganı
K2	Kanada	28	Kadın	Akademisyen	2	Etik tüketim aktivisti
K3	Fransa	32	Kadın	Çevre mühendisi	3	Ekolojik aktivist
K4	ABD	24	Erkek	Üniversite öğrencisi	1	Deneysel katılımcı
K5	ABD	38	Kadın	Hizmet sektörü çalışanı	4	İhtiyaç temelli katılımcı
K6	Kanada	46	Erkek	Geçici işlerde çalışan	8	Hayatta kalma stratejisi
K7	Danimarka	29	Kadın	Tasarımcı	3	Minimalist yaşam savunucusu
K8	Danimarka	22	Erkek	Üniversite öğrencisi	1	Merak temelli katılım
K9	Fransa	41	Erkek	Gıda sektörü çalışanı	10	Sistem eleştirisi aktivisti
K10	Fransa	27	Kadın	Sosyal hizmet uzmanı	2	Gıda adaleti savunucusu
K11	Hollanda	44	Erkek	Teknik işçi	7	Pratik sürdürülebilirlik uygulayıcısı
K12	İsveç	23	Kadın	Üniversite öğrencisi	1	Deneysel katılımcı
K13	İsveç	48	Kadın	Eğitmen	9	Topluluk odaklı aktivist
K14	İsveç	34	Erkek	Serbest çalışan	4	Alternatif yaşam tarzı savunucusu

Tablo 2: Kod-Tema-Değişken Tablosu

Kaynak	Ana Değişken	Tema	Kod
Moser ve Kleinhüchelkotten, 2018	Motivasyon Öğeleri	Tüketim Eleştirisi	<i>Alternatif Tüketim</i>
			<i>Minimalizm</i>
			<i>Aktivizm</i>
		Ekonomik Fayda	<i>Tüketim Davranışı</i>
			<i>Tüketimi azaltma</i>
		Sürdürülebilirlik	<i>İsrafi Önleme</i>
<i>Eğitim ve bilinçlendirme</i>			
<i>Çevresel Duyarlılık</i>			
Sosyal Bağlantılar	<i>Yeni arkadaşlıklar</i>		
	<i>Sosyal Medya tanınırlığı</i>		
Kimlik ve Aidiyet	<i>Kendini Tanımlama</i>		
	<i>Toplumsal Aidiyet</i>		
Evans, 2012	Deneyim	Sosyal Algı ve Değişim	<i>Toplumun İlk Algısı</i>
			<i>Algı Değişimi</i>
			<i>Aile ve Arkadaşların Görüşleri</i>
		Farkındalık	<i>İsraf Bilinci</i>
<i>Kişisel Farkındalık</i>			
Edwards ve Mercer, 2007	Etik	Etik Sınırlar	<i>Toplumsal Farkındalık</i>
			<i>Yasal Sınırlar</i>
			<i>Yasal Güvenceler</i>
Jahnke ve Liebe, 2021	Niyet	Aktivite Sıklığı	<i>Etik Kaygılar</i>
			<i>Aktivite sıklığı</i>
		Hedef Ürünler	<i>Gıda</i>
			<i>Giyim</i>
			<i>Ev</i>
Kullanım Nedeni	<i>Elektronik</i>		
	<i>Kendi İhtiyaçlarını Karşılama</i>		
	<i>Yardımlaşma</i>		
			<i>Tamir ve Geri Dönüşüm</i>
			<i>Bağış ve Paylaşım</i>

Şekil 2: Temalar Arası İlişki Grafiği

Şekil 2, fenomenolojik analiz sonucunda ortaya çıkan temalar arasındaki çok yönlü ilişkileri göstermektedir. Ağ yapısı, dumpster diving pratiğinin doğrusal değil, çok katmanlı ve etkileşimli bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Şekilde üç temel eksen dikkat çekmektedir:

- *İdeolojik ve Değer Temelli Eksen: Tüketim Eleştirisi → Sürdürülebilirlik → Farkındalık → Aktivite Sıklığı*

Bu hat, katılımcıların sistemi eleştirme motivasyonundan başlayarak sürdürülebilirlik değerlerine yöneldiklerini ve bu değerlerin bireysel farkındalığı artırarak pratik davranışa (aktivite sıklığına) dönüştüğünü göstermektedir. Burada dumpster diving yalnızca ekonomik bir tercih değil, bilinçli bir değer pratiği olarak konumlanmaktadır.

- *Kimlik ve Sosyal İnşa Ekseni: Sosyal Algı ve Değişim → Kimlik ve Aidiyet → Sosyal Bağlantılar*

Bu yapı, dışsal toplumsal algının bireyin öz kimliğini şekillendir-

diğini göstermektedir. Katılımcılar başlangıçta toplumun olumsuz algısıyla karşılaşmakta; ancak zamanla bu pratiği kimliklerinin bir parçası haline getirerek benzer değerlere sahip kişilerle sosyal bağlar kurmaktadır. Bu süreç, dumpster diving'in bireysel bir davranıştan kolektif bir kimlik pratiğine evrildiğini göstermektedir.

- *Pragmatik ve Davranışsal Eksen: Ekonomik Fayda → Kullanım Nedeni → Hedef Ürünler → Aktivite Sıklığı*

Bu hat, daha araçsal ve ihtiyaç temelli motivasyonları temsil etmektedir. Ekonomik fayda beklentisi, ürünlerin kullanım amacını belirlemekte; bu da hangi ürünlerin hedefleneceğini ve pratiğin ne sıklıkta yapılacağını etkilemektedir. Bu boyut, dumpster diving'in yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda rasyonel ve pratik yönünün de güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

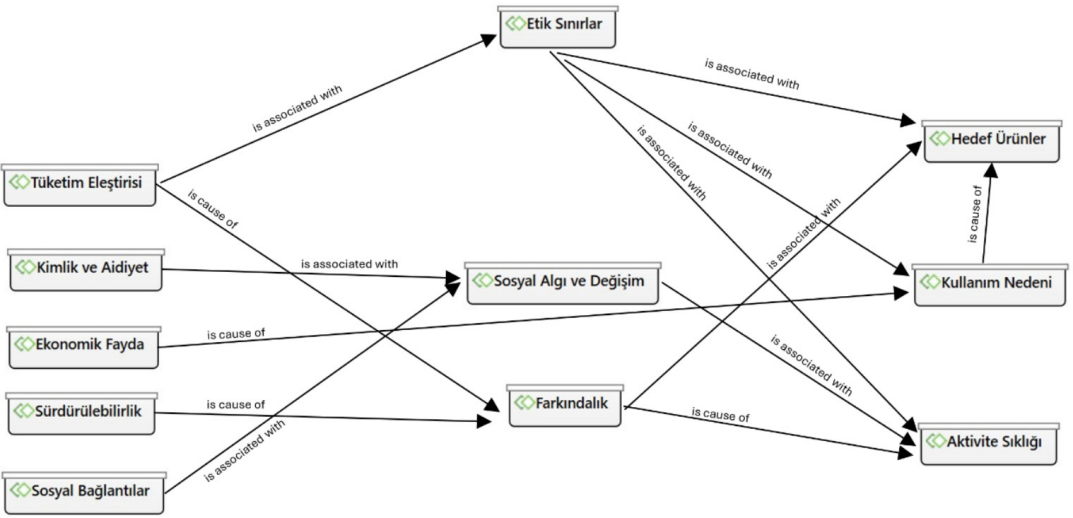
- *Normatif Düzenleyici Boyut: Etik Sınırlar → Aktivite Sıklığı ve Kullanım Nedeni*

Etik sınırlar, davranışı düzenleyici bir rol oynamaktadır. Yasal sınırlar ve ahlaki kaygılar, katılımcıların eylemi ne ölçüde ve hangi çerçevede gerçekleştireceklerini belirlemektedir. Bu durum, pratiğin tamamen serbest bir eylem değil, normatif bir denetim altında şekillendiğini göstermektedir.

Ağ yapısında “Aktivite Sıklığı” ve “Kimlik ve Aidiyet” düğümleri merkezi konumdadır. Bu durum, dumpster diving pratiğinin hem davranışsal hem de kimliksel bir dönüşüm süreci olduğunu göstermektedir. Model, dumpster diving'in sadece ekonomik zorunluluk, sadece çevreci aktivizm, ya da yalnızca tüketim eleştirisi olarak açıklanamayacağını; bu unsurların karşılıklı etkileşimiyle ortaya çıkan hibrit bir yaşam tarzı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle ağ analizi, çalışmanın temel argümanını desteklemektedir: “Dumpster diving, ihtiyaç, tüketim eleştirisi ve sürdürülebilirlik kaygılarının kesişiminde konumlanan çok katmanlı bir pratik ve kimlik formudur.”

Tematik Analiz

Aşağıda mülakat verilerinden elde edilmiş tematik analiz yer almaktadır. Mülakatlar fenomenolojik bir yaklaşımla ele alınarak katılımcı deneyimlerinin özünü ortaya koymak amaçlanmıştır. Böylece katılımcıların ne söylediklerinden ziyade “bu deneyim onların dünyasında nasıl anlam kazanıyor?” sorusunu cevaplamak mümkün olmaktadır.

Şekil 3: Temalar Arası Network (Ağ) Analizi

Şekil 3’te, tematik analiz sonucunda ortaya çıkan temalar arasındaki yönlü ilişkiler bulunmaktadır. Modelde tüketim eleştirisi, ekonomik fayda, sürdürülebilirlik, sosyal bağlantılar ve kimlik-aidiyet gibi motivasyon temaları bireylerin dumpster diving deneyimini şekillendirmektedir. Bu deneyim sürecinde oluşan farkındalık ve sosyal algı değişimi, davranışsal çıktılar olan aktivite sıklığı, hedef ürünler ve kullanım nedenini etkilemektedir. Ayrıca etik sınırlar teması, bu davranışsal çıktıları düzenleyen bir faktör olarak modelde yer almaktadır.

Tüketim Eleştirisi

Katılımcılar dumpster diving’i yalnızca ürün edinme pratiği olarak

değil, mevcut tüketim sistemine yönelik eleştirel bir pozisyon olarak da anlamlandırmaktadır. Tüketim eleştirisi, birçok katılımcının anlatısında başlangıç motivasyonu değil; zamanla derinleşen bir bilinç dönüşümü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür pratikler literatürde tüketim direnci ve alternatif değer üretimi bağlamında ele alınmaktadır (Vaughan, 2018; Lehtonen ve Pyyhtinen, 2021).

Çöpe atılan, ambalajı zarar görmüş ya da son kullanma tarihi yaklaşmış ürünlerin hâlâ kullanılabilir olması, katılımcılarda sistemsel bir çelişki algısı yaratmaktadır. Bu farkındalık, bireylerin piyasa merkezli değer sistemini sorgulamalarına yol açmaktadır. Katılımcılar piyasa tarafından “değersiz” sayılan nesnelere yeniden değerleyerek tüketim mantığını sorgulamaktadır. Bu da, frigan/anti-tüketim literatüründe tanımlanan kimlik ve eylem biçimleriyle örtüşmektedir (Pentina ve Amos, 2011; Barnard, 2011). Dumpster diving, böylece yalnızca atığı geri kazanma eylemi değil, “değer” kavramını yeniden tanımlama pratiğine dönüşmektedir. *“Çöpe atılan o kadar iyi durumda ürün görüyorum ki... O an mesele para olmaktan çıkıyor. Bu sistem gerçekten bozuk diye düşünmeye başlıyorsunuz.” (K3, Fransa, 32)*

“Restoranların her gün tonlarca yiyecek attığını biliyorum. Dumpster diving benim için sisteme küçük ama sembolik bir tepki.” (K9, Fransa, 41)

“Bu, tüketim zincirinin dışına çıkma biçimim. Satın almadan da yaşayabileceğini görmek özgürleştirici.” (K1, Hollanda, 35)

Bu anlatılar, pratiğin yalnızca maddi değil, ideolojik bir boyuta sahip olduğunu göstermektedir. Bu tema yalnızca “tüketim karşıtlığı” değildir. Katılımcılar aslında değer üretim mekanizmasını sorgulamaktadır. Piyasa sistemi bir ürünü “satılamaz” olarak kodladığında o ürünün değersizleştirdiğini varsayar; ancak dumpster diver için aynı ürün hâlâ işlevsel ve anlamlıdır. Bu durum ekonomik değerın sosyal olarak inşa edildiğini görünür kılmaktadır.

Fenomenolojik açıdan bakıldığında, katılımcılar çöpe atılmış ürünle karşılaştıkları anda bir “anlam kırılması” yaşamaktadır. Bu kırılma, sis-

tem eleştirisinin başlangıç noktasıdır. Çöpteki ürün yalnızca fiziksel bir nesne değil; sistemin çelişkisini temsil eden sembolik bir göstergedir. Bu tema, sürdürülebilirlik ve kimlik temalarının kurucu zemini olarak işlev görmektedir.

Ekonomik Fayda

Ekonomik fayda teması indirgemeci biçimde “yoksulluk” ile açıklanamaz. Veriler, ekonomik motivasyonun üç farklı biçimde ortaya çıktığını göstermektedir:

1. Hayatta kalma stratejisi
2. Bilinçli tasarruf tercihi
3. Sistem içi bağımlılığı azaltma aracı

Bu üçüncü boyut özellikle dikkat çekicidir. Katılımcılar yalnızca para tasarrufu yapmamaktadır; aynı zamanda piyasaya olan bağımlılıklarını azaltmaktadır. Bu durum ekonomik motivasyonu ideolojik bir boyuta taşımaktadır. Ekonomik motivasyon, hem hayatta kalma stratejisi hem de piyasa bağlamına bağımlılığı azaltma aracı olarak işlev görür; buna ilişkin bulgular şehir içi gıda kurtarma çalışmalarında rapor edilmiştir (Muñoz vd., 2021; Eikenberry ve Smith, 2005).

Ekonomik fayda, pratiğin rasyonel temelini oluştururken; tek başına kimlik üretmemektedir. Kimlik üretimi daha çok tüketim eleştirisi ve sürdürülebilirlik üzerinden gerçekleşmektedir. Bazı katılımcılar için dumpster diving, ekonomik baskının doğrudan sonucudur. Özellikle düzensiz gelir, öğrenci yaşamı ya da kriz dönemleri pratiği tetikleyici unsur olmuştur. Ancak ekonomik gerekçeyle başlayan süreç, zamanla etik ve çevresel boyut kazanabilmektedir. Bu durum, pratiğin tek motivasyonlu olmadığını; başlangıç ve devam motivasyonlarının farklılaşabileceğini göstermektedir.

“Açık konuşayım, ilk başta param yoktu. Ama zamanla bunun sadece maddi bir mesele olmadığını fark ettim.” (K6, Kanada, 46)

“Öğrenciyken bütçem çok sınırlıydı. Ama çöpte gördüklerim beni daha çok sistem hakkında düşündürdü.” (K4, ABD, 24)

“Benim için hem tasarruf hem de israfa karşı bir duruş.” (K5, ABD, 38)

Ekonomik boyut, pratiğin araçsal tarafını temsil etmektedir, ancak çoğu katılımcıda zamanla değer temelli boyutla kesişmektedir.

Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, katılımcıların anlatılarında güçlü bir normatif çerçeve olarak yer almaktadır. Sürdürülebilirlik teması, katılımcıların kendileriyle kurdukları ahlaki tutarlılık ilişkisini göstermektedir. Dumpster diving, sürdürülebilirlik söylemlerini günlük pratiğe dönüştüren bir uygulama olarak görülür; katılımcılar bu pratikle çevresel etkilerini azaltmayı hedefler (Watson vd., 2023; Lehtonen ve Pyyhtinen, 2020). Birçok katılımcı, sürdürülebilirlik değerlerini savunup uygulamamanın bir tür çelişki olduğunu ifade etmektedir. Dumpster diving, karbon ayak izini azaltma, israfi önleme ve kaynakları yeniden dolaşıma sokma gibi amaçlarla ilişkilendirilmektedir.

Burada önemli olan nokta şudur: Katılımcılar sürdürülebilirliği soyut bir ideal olarak değil, gündelik yaşam pratiğine entegre edilmiş bir etik olarak deneyimlemektedir. Kompost yapma, ikinci el tüketim, minimalizm gibi pratiklerle birlikte düşünüldüğünde, dumpster diving daha geniş bir sürdürülebilir yaşam tarzının parçası haline gelmektedir.

“Bu sadece yiyecek kurtarmak değil, karbon ayak izimi azaltmanın somut bir yolu.” (K3, Fransa, 32)

“Çocuklara sürdürülebilirlik anlatıyorum. Eğer bunu hayatımda uygulamazsam samimi olmaz.” (K13, İsveç, 48)

“Bir ürün çöpe atıldığında kaybolmuyor; doğaya yük oluyor. Ben o yükü azaltmaya çalışıyorum.” (K11, Hollanda, 44)

Sürdürülebilirlik burada soyut bir kavram değil, yaşanan bir etik pratiğe dönüşmektedir. Bu bağlamda dumpster diving, bireyin değerleri ile davranışları arasındaki boşluğu kapatan bir pratik haline gelmektedir. Yani bu eylem sembolik değil, performatif bir sürdürülebilirlik pratiği-

dir. Sürdürülebilirlik, yalnızca çevresel değil; aynı zamanda etik bir sorumluluk olarak yaşanmaktadır.

Sosyal Bağlantılar

Dumpster diving topluluklarının sosyal bağ üretme kapasitesi önceki çalışmalarda da vurgulanmıştır (Patel, 2017). Dumpster diving başlangıçta bireysel bir eylem gibi görünse de, zamanla mikro-toplumsal yapı oluşturmaktadır. Bu, dumpster diving ağlarının sosyal örgütlenmesini gösteren çalışmalarda da desteklenmektedir (Lehtonen ve Pyyhtinen, 2020; Jahnke ve Liebe, 2021). Katılımcılar, dalış yapılacak yerler hakkında bilgi paylaşmakta, bulduklarını paylaşmakta ya da sosyal medya üzerinden deneyimlerini aktarmaktadır. Bu sosyal bağlar, stigmatı azaltmak ve pratiği meşrulaştırmak gibi iki önemli işlev görmektedir. Bu durum, pratiğin kolektif bir bilinç üretme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Sosyal bağlantılar, yalnızca dayanışma değil; aynı zamanda norm üretme mekanizmasıdır.

“İlk başta tek başıma gidiyordum. Sonra aynı şeyi yapan insanlarla tanıştım. Bir topluluk hissi oluştu.” (K7, Danimarka, 29)

“Yerleri ve saatleri birbirimize söylüyoruz. Bir dayanışma ağı gibi.” (K12, İsveç, 23)

“Bazen bulduklarımızı paylaşıyoruz. Bu paylaşım hissi çok değerli.” (K10, Fransa, 27)

Pratik, zamanla sosyal bağ ve dayanışma üretmektedir. Bu durum pratiğin sürdürülebilirliğini artırmaktadır.

Kimlik ve Aidiyet

Katılımcı anlatılarında dikkat çeken nokta, zamanla öz tanımın değişmesidir. Dumpster diving aslında alternatif bir tüketici kimliğinin inşasına da neden olmaktadır. Katılımcılar zamanla kendilerini “sıradan tüketici” kategorisinden ayırmakta ve alternatif bir kimlik inşa etmektedir. Başlangıçta “çöp karıştıran biri” olarak algılanan birey, süreç içinde kendisini “etik tüketici”, “aktivist”, “frigan”, “minimalist” ya da “sürdü-

rülebilir yaşam savunucusu” olarak konumlandırmaktadır. Bu kimlik inşası, etnografik ve tüketim çalışmalarıyla da uyumludur (Barnard, 2011; Pentina ve Amos, 2011).

Bu süreçte sosyal algı belirleyici rol oynamaktadır. Başlangıçta dışlanma ya da yadınanma deneyimi yaşayan bireyler, zamanla bu pratiği kimliklerinin merkezine yerleştirmekte ve bunu savunulabilir bir pozisyona dönüştürmektedir.

“Kendimi artık sıradan bir tüketici gibi görmüyorum.” (K1, Hollanda, 35)

“Frigan demek istemiyorum belki ama kesinlikle sistemin dışında yaşamaya çalışan biriyim.” (K9, Fransa, 41)

“Bu benim etik kimliğimin bir parçası haline geldi.” (K2, Kanada, 28)

Dumpster diving böylece bir davranış olmaktan çıkarak kimliğin kurucu unsurlarından biri haline gelmektedir.

Sosyal Algı ve Değişim

Dumpster diving birçok bağlamda “yoksulluk” ile ilişkilendirilmektedir. Toplumsal algı başlangıçta negatif ve sınıfsal kodlarla yüklüdür. Katılımcılar aile ve çevrelerinden gelen ilk tepkilerin genellikle olumsuz olduğunu belirtmektedir. Ancak anlatılarda dikkat çeken bir dönüşüm vardır. Zamanla çevrenin algısı değişebilmekte ya da katılımcılar bu algıyı dönüştürmeye yönelik bilinçli bir çaba göstermektedir. Katılımcılar bu algıyı açıklama ve bilinçlendirme yoluyla ve kimliklerini sahiplenerek dönüştürmektedir. Sosyal medya paylaşımları ve bilinçlendirme girişimleri bu sürecin bir parçasıdır. Bu tema kimlik inşasıyla doğrudan bağlantılıdır.

“Ailem ilk duyduğunda şok oldu. ‘Buna ihtiyacın mı var?’ dediler.” (K5, ABD, 38)

“İnsanlar bunu yoksullukla ilişkilendiriyor, ama benim için tercih.” (K4, ABD, 24)

“Başta garip karşılandı ama zamanla çevremdeki insanlar neden yaptığımı anladı.” (K13, İsveç, 48)

Toplumsal algı başlangıçta stigmatize edici olabilir; ancak yerel kültürel bağlamlarda pratiklerin meşruiyeti farklılaşır (Gollnhofner, 2017; Evans, 2012). Zamanla sosyal çevrede algı değişimi yaşanabilmektedir. Bu durum, pratiğin yalnızca bireysel değil, kültürel dönüşüm potansiyeline de sahip olduğunu göstermektedir.

Farkındalık

Dumpster diving pratiği katılımcılarda güçlü bir farkındalık yaratmaktadır; böylece israf görünür hale gelmektedir. Özellikle “çöpe atılanın miktarı” ile yüzleşmek, tüketim normlarının sorgulanmasına neden olmaktadır. Bu “görsel-empirik” farkındalık literatürde sıkça vurgulanır (Watson vd., 2023; Evans, 2012). Bu farkındalık sadece bireysel düzeyde kalmamakta; alışveriş alışkanlıklarını ve tüketim kararlarını dönüştürmektedir. Katılımcılar daha bilinçli alışveriş yaptıklarını, ihtiyaç kavramını yeniden tanımladıklarını ifade etmektedirler. Farkındalık, davranışın sürdürülebilirliğini besleyen merkezi bir tema olarak ortaya çıkmaktadır.

“Bir marketin bir gecede attığı yiyeceği gördüğümde şok oldum.” (K3, Fransa, 32)

“Artık markete gittiğimde iki kere düşünüyorum.” (K11, Hollanda, 44)

“İhtiyaç kavramı benim için tamamen değişti.” (K8, Danimarka, 22)

Farkındalık hem tüketim eleştirisini hem de sürdürülebilirlik pratiğini besleyen merkezi bir düğüm işlevi görmektedir.

Etik Sınırlar

Katılımcılar kendi etik kurallarını üretir; bu normatif çerçeve, dumpster diving’in “araçsallaştırılmadan” etik olarak yürütüldüğünü gösterir (Eikenberry ve Smith, 2005; Jahnke ve Liebe, 2021). Katılımcıların gö-

rüşlerine bakıldığında, dumpster diving anarşik bir pratik değildir. Katılımcılar pratiği gerçekleştirirken belirli etik sınırlar tanımlamaktadır:

- Başkasının hakkını ihlal etmeme
- Özel mülke zarar vermeme
- Hijyen kurallarına dikkat etme
- İhtiyaç fazlasını paylaşma

“Bir şeyi alıyorsam arkasını temiz bırakırım.” (K6, Kanada, 46)

“Başkasının hakkını gasp ettiğimi düşünürsem yapmam.” (K2, Kanada, 28)

“Yasal sınırları zorlamak istemem ama israf da vicdanımı rahatsız ediyor.” (K14, İsveç, 34)

Bu durum pratiğin norm üretme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Etik sınırlar, davranışı düzenleyen içsel bir kontrol mekanizmasıdır.

Aktivite Sıklığı

Aktivite sıklığı hem motivasyonun hem de deneyimin somut davranışsal çıktısıdır. Bu ilişki sosyal hareket ve eylem sıklığı çalışmalarında sıklıkla ele alınır (Jahnke ve Liebe, 2021; Lehtonen ve Pyyhtinen, 2021). İdeolojik motivasyonu yüksek olan katılımcılarda düzenli ve planlı bir pratik gözlenirken, ekonomik ya da deneysel motivasyonlarda daha düzensiz ve durumsal bir yapı görülmektedir. Yani, motivasyon yoğunluğu, sıklığı etkilemektedir. Bu tema, değerlerin davranışa dönüşümünü temsil etmektedir. Yani “inanılan” ile “yapılan” arasındaki mesafe burada kapanmaktadır.

“Haftada üç-dört kez çıkıyorum.” (K9, Fransa, 41)

“Ben daha çok fırsat buldukça yapıyorum.” (K4, ABD, 24)

İdeolojik bağlılık arttıkça düzenlilik artmaktadır.

Hedef Ürünler ve Kullanım Nedeni

Avrupa bağlamında yapılan çalışmalar, gıda ürünlerinin dumpster diving pratiğinde en sık hedeflenen kategori olduğunu göstermektedir (Nellen vd., 2015). Gıda öncelikli olmakla birlikte, hedef ürünler çeşitlenmektedir. Ancak önemli olan nesnenin kendisi değil, ona atfedilen anlamdır. Hedeflenen ürünler çoğunlukla gıda olmakla birlikte, giysi, elektronik ve ev eşyaları da yer almaktadır. Bu bulgular gıda kurtarma ve yeniden kullanım literatürüyle paraleldir (Muñoz vd., 2021; Lehtonen ve Pyyhtinen, 2021). Kullanım amaçları ise:

- Kendi ihtiyacını karşılama
- Paylaşma
- Bağışlama
- Yeniden dönüştürme şeklinde çeşitlenmektedir.

Bu durum, nesnenin tüketim zincirindeki statüsünün değiştiğini göstermektedir. Çöp olarak kodlanan ürün, yeniden “kaynak” haline gelmektedir. Bu çeşitlilik, pratiğin hem bireysel hem toplumsal boyutunu göstermektedir.

“Gıdaları bazen danışanlarımla paylaşıyorum.” (K10, Fransa, 27)

“Kıyafet bulursam, tamir edip kullanıyorum.” (K7, Danimarka, 29)

“Öncelik kendi ihtiyacım ama fazlasını veriyorum.” (K6, Kanada, 46)

Katılımcı anlatıları, dumpster diving’in üçlü bir kesişimde konumlandığını göstermektedir:

- Tüketim eleştirisi
- Sürdürülebilirlik ve etik sorumluluk
- Ekonomik/pragmatik gereklilik

Bu üç eksen, bireyin kimliğini ve davranışını birlikte üretmektedir. Dumpster diving, yalnızca alternatif tüketim değil; değer, kimlik ve eylemin kesişiminde şekillenen bütüncül bir yaşam pratiğidir.

Kodlar arası İlişkiler Network (Ağ) Analizi

Şekil 4’te görülen network analizi Atlas.ti nitel veri analizi programı aracılığıyla yapılmıştır ve nitel analiz sürecinde elde edilen kodlar, temalar ve üst kavramlar arasındaki ilişkileri göstermektedir. Network analizi, nitel veri analizinde yalnızca tematik kategorileri belirlemekle kalmayıp, kodlar arasındaki kavramsal bağlantıları görünür hale getiren önemli bir analitik araçtır. Böylece katılımcıların dumpster diving deneyimlerini şekillendiren kavramsal yapı yalnızca temalar düzeyinde değil, kodlar arası dinamik ilişkiler üzerinden de analiz edilmiştir.

Şekilde kodlar temaların özelliklerini temsil ederken, temalar araştırma modelindeki üç ana kavramsal yapıya bağlanmaktadır. Kodlar arasındaki ilişki ağı incelendiğinde, bazı kodların diğer kodlara göre daha merkezi bir konumda yer aldığı görülmektedir. Özellikle “**kişisel farkındalık**”, “**israf bilinci**”, “**alternatif tüketim**” ve “**aktivite sıklığı**” kodları ağ içerisinde yüksek bağlantı yoğunluğuna sahip düğümler olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, katılımcıların dumpster diving pratiğini benimsemelerinde farkındalık ve israf bilinci gibi değer temelli unsurların belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Örneğin analiz sonucunda **kişisel farkındalığın aktivite sıklığının oluşumunda nedensel bir ilişki kurduğu** ve bu farkındalığın katılımcıların davranışlarını daha düzenli bir pratiğe dönüştürdüğü görülmektedir. Benzer şekilde, **israf bilinci ile çevresel duyarlılık ve tüketimi azaltma eğilimi arasında güçlü ilişkiler** bulunmaktadır. Bu bulgu, dumpster diving pratiğinin yalnızca ekonomik motivasyonlarla değil, çevresel ve etik kaygılarla da ilişkili olduğunu göstermektedir.

Kod ilişkileri ayrıca dumpster diving’in sosyal boyutunu da ortaya koymaktadır. Analiz sonucunda toplumsal aidiyet, kendini tanımlama, yeni arkadaşlıklar ve yardımlaşma gibi kodlar arasında güçlü ilişkiler olduğu görülmektedir. Bu durum, dumpster diving pratiğinin yalnızca bireysel bir davranış değil, aynı zamanda bir topluluk deneyimi ve sosyal etkileşim alanı oluşturduğunu göstermektedir. Katılımcılar benzer değerlere sahip bireylerle yeni sosyal ağlar kurmakta ve bu süreçte dayanışma ve paylaşım pratikleri gelişmektedir. Bu bağlamda dumpster

diving pratiği, alternatif tüketim biçimlerinin sosyal kimlik üretimiyle nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koyan önemli bir deneyim alanı olarak değerlendirilebilir.

Ağ analizinin ortaya koyduğu bir diğer önemli bulgu ise etik ve hukuki sınırlar ile aktivizm arasındaki gerilimli ilişkidir. Analiz sonuçlarına göre etik kaygılar, etik sınırlar ve yasal sınırlar kodları birbirleriyle güçlü bir biçimde ilişkilidir. Bununla birlikte, bazı durumlarda yasal sınırlar ile aktivizm arasında bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu, bazı katılımcıların gıda israfına dikkat çekmek amacıyla gerçekleştirdikleri dumpster diving faaliyetlerini bir tür protesto veya aktivist eylem olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Dolayısıyla bu pratik yalnızca bireysel tüketim davranışlarının dönüşümüyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda mevcut gıda sistemine yönelik eleştirel bir tutum da içermektedir.

Son olarak, kodlar arasındaki ilişkiler dumpster diving pratiğinin gündelik yaşam pratikleriyle nasıl bütünleştiğini de ortaya koymaktadır. Özellikle **kendi ihtiyaçlarını karşılama, tamir ve geri dönüşüm, bağış ve paylaşım** gibi kodlar ile **gıda, giyim ve elektronik** gibi ürün kategorileri arasında güçlü ilişkiler tespit edilmiştir. Bu durum, katılımcıların buldukları ürünleri yalnızca kişisel kullanım için değil, aynı zamanda yeniden kullanım, tamir etme veya başkalarıyla paylaşma gibi farklı amaçlarla değerlendirdiklerini göstermektedir.

Dolayısıyla dumpster diving, atık olarak görülen nesnelere yeniden değer kazanmasını sağlayan alternatif bir kaynak yönetimi pratiği olarak da yorumlanabilir. Kodlar arası ilişki analizi, dumpster diving pratiğinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu pratik yalnızca ekonomik bir strateji değil; aynı zamanda çevresel farkındalık, alternatif tüketim anlayışı, sosyal aidiyet ve etik değerlerle iç içe geçmiş bir yaşam pratiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kodlar arasındaki ilişkilerin ortaya koyduğu bu çok katmanlı yapı, çalışmanın fenomenolojik yaklaşımıyla elde edilen bulguları desteklemekte ve dumpster diving deneyiminin bireyler için nasıl anlamlandırıldığını daha kapsamlı bir biçimde açıklamaktadır.

Literatürle Karşılaştırmalı Değerlendirme

Mevcut çalışmalar dumpster diving'i tüketim direnci ve alternatif değer üretimi bağlamında ele almıştır (Vaughan, 2018; Lehtonen ve Pyyhtinen, 2021). Bu çalışma, dumpster diving pratiğini tüketim eleştirisi, ekonomik gereklilik ve sürdürülebilirlik kaygılarının kesişiminde konumlandırarak literatürdeki tek boyutlu açıklamaların ötesine geçmektedir. Mevcut çalışmalar çoğunlukla bu pratiği ya anti-tüketim hareketi (Pentina ve Amos, 2011; Barnard, 2011) ya da gıda güvensizliği bağlamında ekonomik strateji (Eikenberry ve Smith, 2005; Muñoz vd., 2021) olarak ele almaktadır. Ancak bu araştırmanın bulguları, dumpster diving'in bu kategorilerden herhangi biriyle sınırlı olmadığını; aksine çok katmanlı bir yaşam pratiği olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

Literatürde friganizm sıklıkla sembolik bir kapitalizm eleştirisi olarak değerlendirilmiştir (Barnard, 2011). Pentina ve Amos (2011) frigan davranışını tüketici direnci çerçevesinde analiz etmiş ve bu pratiğin anti-tüketim söylemi ürettiğini göstermiştir. Bu çalışmanın bulguları bu literatürü desteklemekle birlikte bir adım ileri taşımaktadır: Katılımcı anlatıları, tüketim eleştirisinin yalnızca ideolojik bir söylem olmadığını, kimlik kurucu bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır.

Çöpe atılmış nesneyle karşılaşma anı, katılımcılar için bir “anlam kırılması” üretmekte; bu kırılma zamanla alternatif bir özne konumuna dönüşmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, tüketim eleştirisinin davranışsal bir tepki olmanın ötesinde özne inşasına katkı sağladığını göstermektedir.

Eikenberry ve Smith (2005) dumpster diving’i düşük gelirli bireylerin hayatta kalma stratejisi olarak analiz etmişlerdir. Benzer şekilde, Muñoz vd., (2021) gıda kurtarma pratiklerini ekonomik kırılganlık bağlamında ele almıştır. Bu çalışma ise ekonomik motivasyonun indirgenemez olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcılar arasında ekonomik gerekçeyle başlayan pratiğin zamanla etik ve çevresel bir anlam kazandığı görülmektedir. Bu bulgu, ekonomik motivasyon ile ideolojik motivasyonun birbirini dışlayan değil, birbirini dönüştüren süreçler olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, ekonomik zorunluluk ile değer temelli tercihin hibritleştiğini ortaya koyarak literatüre katkı sağlamaktadır.

Watson vd. (2023) ile Evans (2012) gıda atığının gündelik pratikler üzerinden anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Lehtonen ve Pyyhtinen (2020) ise atık nesnelerin yeniden değerlendirilmesinin alternatif değer rejimleri oluşturduğunu belirtmektedir. Bu çalışma, sürdürülebilirlik temasını soyut bir norm olarak değil, performatif bir etik olarak konumlandırmaktadır.

Katılımcılar sürdürülebilirliği söylemsel düzeyde değil, gündelik yaşam içinde uygulanan bir sorumluluk biçimi olarak deneyimlemektedir. Bu bulgu, sürdürülebilirlik literatürüne mikro düzeyde deneyimsel bir katkı sunmaktadır.

Lehtonen ve Pyyhtinen (2020) dumpster diving ağlarının bilgi paylaşımı ve dayanışma ürettiğini göstermiştir. Gollnhofer (2017) ise bu tür alternatif pratiklerin kültürel bağlama göre meşrulaştığını ileri sürmüştür. Bu çalışmanın bulguları, sosyal bağlantıların yalnızca işlevsel değil, kimlik üretici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, sosyal bağlar aracılığıyla stigma ile başa çıkmakta ve pratiği kolektif olarak meşrulaştırmaktadır. Böylece dumpster diving bireysel bir eylem olmaktan çıkarak alternatif bir norm alanı yaratmaktadır.

Evans (2012), gıda israfının görünmezliğinin tüketim alışkanlıklarını sürdürdüğünü belirtmiştir. Bu çalışma ise atıkla doğrudan karşılaşmanın dönüştürücü bir farkındalık ürettiğini göstermektedir. Katılımcılar, dumpster diving sonrası tüketim alışkanlıklarını yeniden tanımladıklarını ifade etmektedir. Bu bulgu, tüketici davranışı literatürüne önemli bir katkı sunmaktadır: Farkındalık, yalnızca bilişsel değil, deneyimsel ve bedensel bir karşılaşma sonucu ortaya çıkmaktadır.

Jahnke ve Liebe (2021) dumpster diving'i normatif bir protesto biçimi olarak değerlendirmiştir. Bu çalışma ise katılımcıların kendi etik çerçevelerini ürettiğini göstermektedir. Bu normlar, pratiği düzenleyen içsel bir denetim mekanizması işlevi görmektedir. Bu bulgu, dumpster diving'in anarşik değil, alternatif norm üretici bir pratik olduğunu ortaya koyarak literatürdeki bazı indirgemeci yorumları dengelemektedir.

Bu çalışma üç temel teorik katkı sunmaktadır:

1. Dumpster diving'i tekil bir motivasyonla açıklamayı reddederek, ideolojik, ekonomik ve etik boyutların etkileşimli yapısını ortaya koymaktadır.
2. Pratiğin kimlik inşası sürecindeki rolünü göstererek anti-tüketim literatürünü deneyimsel derinlikle genişletmektedir.
3. Sürdürülebilirlik ve tüketim etiği literatürüne gündelik pratik üzerinden şekillenen mikro düzey dönüşüm modeli önermektedir.

Sonuç olarak, çalışmada dumpster diving, yalnızca alternatif tüketim davranışı değil; değer, kimlik ve eylemin kesişiminde şekillenen bütüncül bir yaşam pratiği olarak konumlandırılmalıdır.

Sonuç

Bu çalışma, dumpster diving pratiğini tüketim eleştirisi, ekonomik gereklilik ve sürdürülebilirlik kaygılarının kesişiminde konumlandırarak, bu eylemin tek boyutlu bir davranış değil; çok katmanlı bir yaşam pratiği olduğunu ortaya koymuştur. Fenomenolojik analiz sonucunda elde edilen temalar, katılımcıların dumpster diving’i yalnızca “ürün edinme” eylemi olarak değil, değer üretimi, kimlik inşası ve etik konumlanma biçimi olarak deneyimlediklerini göstermektedir.

Dumpster diving bazı araştırmalarda gıda israfına karşı alternatif bir protesto biçimi olarak da değerlendirilmektedir (Jahnke ve Liebe, 2021). Bulgular, tüketim eleştirisinin katılımcılar için kurucu bir zemin oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Çöpe atılmış bir ürünle karşılaşma deneyimi, sistemin işleyişine yönelik sorgulamayı tetiklemekte ve bu sorgulama zamanla alternatif bir özne konumuna dönüşmektedir. Bu bağlamda dumpster diving, piyasa tarafından değersizleştirilen nesnelere yeniden anlamlandırarak değer kavramını yeniden tanımlayan bir pratik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik fayda teması, pratiğin indirgenemez çoklu yapısını göstermektedir. Bazı katılımcılar için ekonomik gereklilik başlangıç motivasyonu olsa da süreç içinde bu motivasyon etik ve çevresel anlamlarla bütünleşmektedir. Bu durum, ekonomik zorunluluk ile bilinçli tercih arasında geçiş bir ilişki olduğunu göstermekte; dumpster diving’in yalnızca yoksullukla ilişkilendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilirlik ve farkındalık temaları, pratiğin dönüştürücü niteliğini göstermektedir. Katılımcılar atıkla doğrudan karşılaşma deneyimi sonucunda tüketim alışkanlıklarını yeniden değerlendirmekte, ihtiyaç kavramını sorgulamakta ve gündelik yaşamlarında daha bilinçli tercihler yapmaktadır. Bu bulgu, sürdürülebilirliğin söylemsel değil, deneyimsel ve performatif bir etik olarak yaşandığını ortaya koymaktadır.

Kimlik ve aidiyet ile sosyal bağlantılar temaları, dumpster diving’in bireysel bir eylemden kolektif bir kimlik pratiğine evrildiğini göstermektedir. Katılımcılar başlangıçta marjinalleştirici bir sosyal algıyla karşılaş-

makta; ancak zamanla bu pratiği sahiplenerek alternatif bir kimlik inşa etmektedir. Sosyal ağlar ve dayanışma mekanizmaları ise bu kimliğin meşrulaştırılmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

Etik sınırlar ve aktivite sıklığı temaları, değerlerin davranışa dönüşümünü açıkça göstermektedir. Katılımcılar kendi normatif çerçevelerini oluşturarak pratiği düzenlemekte; bu durum dumpster diving'in rastlantısal değil, bilinçli ve yapılandırılmış bir eylem olduğunu ortaya koymaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde bu çalışma, dumpster diving'in üç ekseninde şekillendiğini ortaya koymaktadır:

- tüketim eleştirisi ve sistem sorgulaması,
- sürdürülebilirlik ve etik sorumluluk,
- ekonomik ve pragmatik gereklilik.

Bu üç eksen, birbirini dışlayan değil; karşılıklı olarak besleyen ve dönüştüren bir yapı oluşturmaktadır. Bu nedenle dumpster diving, ne yalnızca bir hayatta kalma stratejisi ne de yalnızca bir aktivist protestodur; değer, kimlik ve davranışın kesişiminde şekillenen bütüncül bir yaşam pratiğidir. Bu çalışmanın bulguları, tüketim araştırmaları literatürüne alternatif tüketim pratiklerinin deneyimsel boyutunu görünür kılarak katkı sağlamaktadır. Ayrıca sürdürülebilirlik ve tüketim etiği alanında, mikro düzeydeki gündelik pratiklerin sistem eleştirisiyle nasıl kesiştiğini göstermektedir. Dumpster diving, bu bağlamda yalnızca atıkla ilgili bir eylem değil; modern tüketim toplumunun normlarına yöneltmiş sessiz fakat güçlü bir eleştiri olarak konumlandırılmalıdır. Sonuç olarak, dumpster diving pratiği, ihtiyaç, eleştiri ve sürdürülebilirlik arasındaki gerilimli fakat üretken alanı görünür kılmakta; alternatif tüketim biçimlerinin yalnızca ekonomik değil, kültürel ve etik bir dönüşüm potansiyeli taşıdığını göstermektedir.

Bu bağlamda politika yapıcılar ve uygulayıcılar için çeşitli çıkarımlar söz konusudur. Katılımcı anlatıları, özellikle perakende sektöründe önemli miktarda kullanılabilir ürünün sistematik biçimde atıldığını orta-

ya koymaktadır. Bu durum, gıda atığına ilişkin kamu politikalarının yalnızca geri dönüşüm odaklı değil, yeniden dağıtım ve bağış mekanizmalarını da içerecek şekilde yeniden tasarlanması gerektiğini işaret etmektedir. Ayrıca hukuki belirsizliklerin giderilmesi, atık statüsüne geçmiş ürünlerin yeniden kullanımına yönelik açık düzenlemelerin yapılması ve bireylerin kriminalize edilmesinin önlenmesi önem taşımaktadır.

Öte yandan, sürdürülebilir tüketim bilincinin artırılması için deneysel öğrenme temelli eğitim modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Katılımcıların atıkla doğrudan karşılaşma deneyimi, farkındalık üretmede güçlü bir mekanizma olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda belediyeler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülecek bilinçlendirme programları tüketim kültürünün dönüşümüne katkı sağlayabilir. Ayrıca işletmeler açısından da bu bulgular stratejik öneme sahiptir; gıda atığını azaltan uygulamaların şeffaf biçimde paylaşılması, etik tüketici segmentiyle daha güçlü bir bağ kurulmasına olanak tanıyacaktır.

Bu fenomenolojik çalışma, dumpster diving pratiğinin deneysel ve anlam boyutuna odaklanmıştır; ancak elde edilen temalar, farklı metodolojik yaklaşımlar için zemin oluşturmaktadır. Gelecek araştırmalar, kültürlerarası karşılaştırmalı çalışmalar yoluyla farklı toplumsal bağlamlarda bu pratiğin nasıl algılandığını ve nasıl meşrulaştırıldığını inceleyebilir. Ayrıca bu çalışmada ortaya konan temalar temel alınarak nicel araştırmalar yapılabilir ve tüketim eleştirisi, sürdürülebilirlik yönelimi ve ekonomik motivasyon gibi değişkenlerin davranışsal çıktılar üzerindeki etkisi test edilebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın sınırlılıkları arasında örneklem grubunun küçük ve heterojen olması yer almaktadır. Ancak bu aktivist hareketi yapan çok fazla kişiye ulaşamadığından, birçoğunun kabul etmemesinden ve ayrıca dil kısıtından dolayı örneklem 14 kişi ile sınırlıdır. Ayrıca etnografik yöntemin seçilmemesindeki en önemli sebep katılımcıların farklı ülkelerden ve farklı kültürel arka planlara sahip olmasıdır. Etnografik bir araştırma için yerinde ve kültürel açıdan derinlemesine bir çalışma

gerekmektedir. Ancak ilerleyen çalışmalarda tek bir ülke üzerinde daha fazla kişiye ulaşmak mümkün olduğunda, araştırma etnografik bir araştırma olarak yeniden tasarlanabilecektir. Ancak bu sınırlılıklar, çalışmanın derinlemesine ve ayrıntılı bir fenomenolojik analiz sunma amacını etkilememektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırma etiği için Altınbaş Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 2024/21 No'lu ve 19/08/2024 tarihli etik kurul izni alınmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazar makaleyi tek başına hazırlamıştır.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlı olduğundan herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Armstrong, B., Reynolds, C., & Edwards, F. (2026). Beyond the bin: demographic characteristics and attitudes associated with dumpster diving. The UK as a case study. *Global Food Security*, 100913.
- Barnard, A. V. (2011). ‘Waving the banana’ at capitalism: political theater and social movement strategy among New York’s ‘freegan’ dumpster divers. *Ethnography*, 12(4), 419-444.
- Barnard, A. V. (2016a). *Freegans: diving into the wealth of food waste in America*. University of Minnesota Press.
- Barnard, A. V. (2016b). Making the city “second nature”: Freegan “dumpster divers” and the materiality of morality. *American Journal of Sociology*, 121(4), 1017-1050.
- Borrello, M., Caracciolo, F., Lombardi, A., Pascucci, S., & Cembalo, L. (2017). Consumers’ perspective on circular economy strategy for reducing food waste. *Sustainability*, 9(1), 141.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Carolsfeld, A. L., & Erikson, S. L. (2013). Beyond desperation: Motivations for Dumpster diving for food in Vancouver. *Food and Foodways*, 21(4), 245–266.
- Corneus, A., Boqvist, S., ve Söderqvist, K. (2023). Food safety risk perceptions and mitigation techniques in the dumpster diving community in Sweden. *Journal of Food Protection*, 86(1), 100007.
- Cova, B. & Shankar, M.A. (2018). Consumption tribes and collective performance. In Arnould, E.J and Thompson, C.J (eds.). *Consumer Culture Theory*(pp. 74-86). London, UK: SAGE.
- Edwards, F. (2021). Overcoming the social stigma of consuming food waste by dining at the open table. *Agriculture and Human Values*, 38(2), 397–409.
- Edwards, F., & Mercer, D. (2007). Gleaning from gluttony: An Aust-

- ralian youth subculture confronts the ethics of waste. *Australian Geographer*, 38(3), 279-296.
- Edwards, F., & Mercer, D. (2012). Food waste in Australia: The freegan response. *The Sociological Review*, 60(2), 174–191.
- Eighner, L. (1991). On dumpster diving. *The Threepenny Review*, (47), 6-8.
- Eikenberry, N., & Smith, C. (2005). Attitudes, beliefs, and prevalence of dumpster diving as a means to obtain food by midwestern, low-income, urban dwellers. *Agriculture and Human Values*, 22(2), 187–202.
- Evans, D. (2012). Beyond the throwaway society: ordinary domestic practice and a sociological approach to household food waste. *Sociology*, 46(1), 41–56.
- FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations), (2011). *Global food losses and food waste: Extent, causes and prevention*. FAO.
- Ferrell, J. (2006). *Empire of scrounge: Inside the urban underground of dumpster diving, trash picking, and street scavenging* (Vol. 22). NYU press.
- Gollnhofer, J. F. (2017). The legitimation of a sustainable practice through dialectical adaptation in the marketplace. *Journal of Public Policy ve Marketing*, 36(1), 156-168.
- Groenewald, T. (2004). A phenomenological research design illustrated. *International Journal of Qualitative Methods*, 3(1), 42-55.
- Hoffman, J. (1993). *The art and science of dumpster diving*. USA: Locompanics Unlimited.
- Jahnke, B., & Liebe, U. (2021). Dumpster diving for a better world: explaining unconventional protest and public support for actions against food waste. *Nature and Culture*, 16(3), 49–82.
- Lehtonen, T., & Pyyhtinen, O. (2020). From trash to treasure: valuing waste in dumpster diving. *Valuation Studies*, 7(2), 197–220.

- Lehtonen, T., & Pyyhtinen, O. (2021). Living on the margins: Dumpster diving for food as a critical practice. *Distinktion*, 22(3), 441-463.
- Lindeman, S. (2012). Trash eaters. *Gastronomica: The Journal of Food and Culture*, 12(1), 75-82.
- Lojdoová, K. (2020). Two pictures of non-consumerism in the life of freigans. *Human Affairs*, 30(1), 96-108.
- Moser, H., ve Kleinhüchelkotten, S. (2018). Good intents, but low impacts: Diverging importance of motivational and socio-structural determinants of pro-environmental behavior. *Environment and Behavior*, 50(6), 626-656.
- Muñoz, K., Wagner, M., Pauli, F., Christ, J., & Reese, G. (2021). Knowledge and behavioral habits to reduce mycotoxin dietary exposure at the household level in a cohort of German university students. *Toxins*, 13(11), 760.
- Nellen, A., Salomon, M., Rombach, M., & Bitsch, V. (2015, May). Dumpster diving in Germany. In *XVIII International Symposium on Horticultural Economics and Management 1132* (167-174 ss.).
- Nguyen, H. P., Chen, S., & Mukherjee, S. (2014). Reverse stigma in the freegan community. *Journal of Business Research*, 67(9), 1877-1884.
- Paddeu, F. (2019). Waste, weeds, and wild food. A critical geography of urban food collecting. *EchoGéo*, (47).
- Patel, K. (2017). Trash talk: A look at dumpster diving subculture in victoria, BC (Order No. 10643147). Unpublished master dissertation. Royal Roads University, Victoria, British Columbia, Canada. <https://www.proquest.com/dissertations-theses/trash-talk-look-at-dumpster-diving-subculture/docview/2002043209/se-2>
- Patsiaouras, G. (2022) Marketplace cultures for social change? New social movements and consumer culture theory, *Journal of Marketing Management*, 38(1/2), 17-47.

- Pentina, I., & Amos, C. (2011). The Freegan phenomenon: anti-consumption or consumer resistance?. *European Journal of Marketing*, 45(11/12), 1768-1778.
- Pitoska, E., & Damianos, G. (2023). The attitude of Greeks towards food waste. *Economics of Sustainable Development*, 7(2), 47-58.
- Pyyhtinen, O., & Lehtonen, T. K. (2022). The gift of waste: The diversity of gift practices among dumpster divers. *Anthropological Theory*, 23(2), 209-231.
- Ross, W., & Phillips, C. (2026). Diving into shadow places: dumpster diving, food waste, and care. *Social & Cultural Geography*, 27(1), 1–21.
- Vaughan, B. J. (2018). Combating food waste: dumpster diving as a form of consumer resistance. *Bridges: An Undergraduate Journal of Contemporary Connections*, 3(1), 1.
- Vaughn, R. (2018). The Politics of Clean: representing food salvage and dumpster diners. *American Studies*, 57(1), 29-56.
- Vinegar, R., Parker, P. & McCourt, G. (2014). More than a response to food insecurity: Demographics and social networks of urban dumpster divers, *Local Environment*, 21(2), 241–253
- Watson, M., Booth, S., Velardo, S., & Coveney, J. (2023). The “who” and “why” of dumpster diving for food in wealthy industrialised countries—an international scoping review. *British Food Journal*, 125(10), 3784-3799.

Extended Summary

Dumpster Diving as a Freegan Lifestyle: Critique of Consumption, Need, or Sustainability Concern

Food waste is now one of the most urgent environmental and social issues in today's consumer societies. There is growing concern about sustainability, resource scarcity, and food insecurity, even though large amounts of edible food and usable products are discarded. In this context, dumpster diving has emerged as an alternative consumption practice that challenges traditional consumption practices and dominant definitions of value.

Previous studies have examined dumpster diving as an economic, environmental, or anti-consumerist activity, but few have examined how these motivations intersect in individuals' lived experience. Therefore, the present research aims to explore the motivations, importance, and experiences associated with dumpster diving, as well as the effects of participation in this activity on consumers' consumption behaviors. But the research is driven by the question: How do people experience dumpster diving, and how does that experience shape their understanding of consumption, waste, and sustainability? The study seeks to understand whether dumpster diving is merely a means of obtaining resources or a broader lifestyle practice shaped by environmental, social, economic, and ideological factors.

The study is informed by the literature on freeganism, alternative consumption, sustainability, and consumer resistance. Freeganism is a lifestyle that seeks to minimize participation in the capitalist consumption system by recovering and using discarded resources. One of the most conspicuous manifestations of this lifestyle is dumpster diving.

The current literature suggests that dumpster diving cannot be explained by economic necessity alone. It is frequently linked to environmental responsibility, food waste reduction, anti-consumerist values, and critiques of over-consumption. Consumer culture theory further suggests that people engaging in these practices contest socially constructed notions of value through reconstructing a disposable object into a usable and meaningful resource. Moreover, dumpster diving fosters alternative identities and communities grounded in shared values such as sustainability, social responsibility, and ethical consumption.

The study uses a qualitative phenomenological design to explore participants' lived experiences. Data were collected through semi-structured in-depth

interviews with 14 dumpster divers from six countries: the United States, Canada, France, Denmark, the Netherlands, and Sweden.

Participants were recruited by purposive sampling, then snowball sampling. The interviews were conducted online in English and lasted between 30 and 60 minutes. Audio recordings were transcribed and analyzed with the Atlas.ti software.

The thematic analysis procedure by Braun and Clarke was used to conduct the analysis. Open coding was first used to identify meaningful concepts and repeating patterns in the interview transcripts. Similar codes were then combined into broader themes. Finally, a network analysis was conducted to explore relationships among themes and identify the conceptual structure underlying participants' experiences. Data collection ceased when theoretical saturation was achieved, and no new themes were emerging.

The findings suggest that dumpster diving is a multifaceted activity shaped by economic, environmental, social, and ideological motivations that interact. The first major theme is criticism of consumption. Participants frequently framed dumpster diving as a form of resistance to overconsumption, waste, and the inefficiencies of contemporary market systems. Witnessing large quantities of usable products being discarded led participants to question prevailing norms of consumption and to reconsider the concept of value.

The second theme is economic benefit. While some of the study participants initially dumpster-dived out of economic necessity, that was only part of the story. Many saw the practice to decrease reliance on conventional markets and make more conscious consumption choices.

Another important theme that emerged was sustainability. Participants associated dumpster diving with reducing food waste, conserving resources, and reducing environmental impact. For many, practice was an embodied form of translating environmental values into everyday practice.

The analysis also identified social connections and identity formation as important themes. Participants reported networking with others who shared their values and described dumpster diving as part of their identity as ethical consumers, freegans, or sustainability advocates. These social relations legitimized the practice and alleviated the stigma.

Another important finding concerns awareness, social perception, and change. Direct exposure to waste products increased participants' awareness of waste and changed their relationship with consumption. Although many initial-

ly encountered negative stereotypes, they said social perceptions often became more positive once the reasons behind the practice were explained.

Lastly, ethical boundaries became a strong regulatory factor. Principles identified by participants included respect for private property, keeping clean, and sharing surplus resources. These ethical considerations shaped the frequency and manner of participation.

In summary, the network analysis showed that consumer critique, sustainability concerns, economic benefits, and identity formation constitute interconnected dimensions that together shape dumpster-diving behavior.

This research shows that dumpster diving is not just about getting free products. It is a multifaceted way of being that weaves together critiques of consumerism, sustainability, economic pragmatism, social engagement, and identity formation.

The research contributes to the alternative consumption literature through its phenomenological approach. It shows how people live and understand dumpster diving in their everyday lives. The findings suggest that dumpster diving promotes a critical reflection on waste, consumption, and environmental responsibility. It also inspires new ways to generate value and build community.

Future research might extend these findings by exploring dumpster-diving practices in other cultures. They may also investigate the long-term effects of participation in dumpster diving on sustainable consumption behaviors.